

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В МЕМОРІАЛЬНІЙ КРИТИЦІ ЯКИМА ЯРЕМИ: ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-ГЕНЕРАЦІЙНА ПРОЕКЦІЯ

TARAS SHEVCHENKO IN YAKYM YAREMA'S MEMORIAL CRITICISM: AN EXISTENTIAL-GENERATIONAL PROJECTION

Роздольська І.В.,

orcid.org/0000-0002-3308-1981

доктор філологічних наук, доцент,

*професор кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка
Львівського національного університету імені Івана Франка*

У статті окреслено екзистенційно-меморіальний образ Т. Шевченка у генераційній рецепції сотника Української Галицької Армії і шевченкознавця Якіма Яреми (1884–1964) на матеріалі окремих його ювілейних публікацій 1921 р. на сторінках часопису Української Бригади УГА в таборі інтернованих у м. Німецьке Яблонне у ЧСР «Український стрілець» 1921 р., присвячених 60-й річниці відходу Т. Шевченка у вічність. До аналізу вперше залучено такі тексти Я. Яреми: «60-ліття смерті Тараса Шевченка», «Світе тихий, краю милий моя Україно...», «Шевченкові три шляхи» «Шевченко – поет козацької слави», «Колись і тепер».

В меморіальній проекції екзистенційного образу Т. Шевченка провідним визначено екзистенціал свободи, який реалізовується за допомогою екзистенціалу любові як тотальної любові до України і українського народу.

Екзистенційний портрет Т. Шевченка реалізується в аксіологічно-буттєвому протиставленні імперському середовищу «руського міра» як ситуації тотальної несвободи на рівні опозиції «свій-чужий». Т. Шевченко осмислений через концепти Прометея та Давида у значеннях духовної переваги, надлюдської сили, місійної обраності і титанізму, а його буттєва постава потрактована генераційно зразковою та інспіруючою. Опозиційний концепт «свій-чужий» детермінує шевченкознавчу розповідь Я. Яреми, її семантичну і художню канву, завдяки якому актуалізуються відповідні тексти Т. Шевченка за допомогою образності інтертекстуального походження, цитування. Дописи функціонують у силовому полі сенсів Шевченкового «Кобзаря» і архитворів «Заповіту», поеми «Кавказ», послання «І мертвим і живим», антиімперського вірша «Розрита могила», поеми «Тарасова ніч», поезії із циклу «В казематі». Через біблійний концепт Давида, який присутній у поетичній палітрі самого Т. Шевченка Я. Ярема ідентифікує його екзистенційний образ як провідника нації і її співця та підкреслює його національну обраність в місії перемоги над Голіафом «руського міра».

Для військового стрілецького покоління Т. Шевченко представлений точкою опори і в обстоюванні національної ідентичності, і поколіннєвої ідентичності, і у формулюванні світогляду трагічного оптимізму та зразкової самопошанної героїки.

Ключові слова: Т. Шевченко, Я. Ярема, табори інтернованих, меморіальність, покоління, мілітарність, «руський мір», образ.

The article outlines the existential-memorial image of T. Shevchenko within the generational reception of Yakym Yarema (1884–1964), a captain of the Ukrainian Galician Army (UGA) and a Shevchenko scholar. The study is based on his selected jubilee publications from 1921, printed on the pages of «Ukrainskyi Strilets» (The Ukrainian Rifleman), a journal of the UGA Ukrainian Brigade in the internment camp in Německé Jablonné (Czechoslovak Republic). These publications were dedicated to the 60th anniversary of T. Shevchenko's passing into eternity. For the first time, the following texts by Ya. Yarema are included in the analysis: «The 60th Anniversary of Taras Shevchenko's Death», «Quiet World, Dear Land, My Ukraine...», «Shevchenko's Three Paths», «Shevchenko – The Poet of Cossack Glory», and «Then and Now».

In the memorial projection of T. Shevchenko's existential image, the existential of freedom is identified as central, realized through the existential of love as a total love for Ukraine and the Ukrainian people.

T. Shevchenko's existential portrait is formulated through an axiological-existential contrast with the imperial environment of the «Russian world» (Ruskiy mir) as a situation of total unfreedom at the level of the «self-other» («us-them») opposition. T. Shevchenko is conceptualized through the figures of Prometheus and David in terms of spiritual superiority, superhuman strength, missional chosenness, and titanism, while his existential posture is interpreted as generationally exemplary and inspiring. The oppositional concept of «self-other» determines Ya. Yarema's Shevchenko studies narrative, its semantic and artistic fabric, through which T. Shevchenko's corresponding texts are actualized via imagery of intertextual origin and direct quotation. The articles function within the force field of meanings from Shevchenko's Kobzar and masterworks such as «My Testament» (Zapovit), the poem «The Caucasus» (Kavkaz), the epistle «To the Dead and the Living...», the anti-imperial poem «The Plundered Grave» (Rozryta mohyla), the poem «Taras's Night» (Tarasova nich), and poetry from the cycle «In the Casemate» (V kazemati). Through the biblical concept of David, which is present in T. Shevchenko's own poetic palette, Ya. Yarema identifies his existential image as a leader and bard of the nation, emphasizing his national chosenness in the mission to defeat the Goliath of the «russian world».

For the military «Sich Riflemen» generation, T. Shevchenko is presented as a point of support both in upholding national identity and generational identity, as well as in formulating a worldview of tragic optimism and exemplary, self-sacrificing heroism.

Key words: T. Shevchenko, Ya. Yarema, internment camps, memorialization, generation, militancy, «russian world» (ruskiy mir), image.

Постановка проблеми. Яким Ярема (1884–1964) – український науковець-гуманітарій, спадщина якого розпросторюється на чимало дослідницьких напрямків – шевченкознавства, франкознавства, педагогіки, шкільництва, психології, філософії, мовознавства тощо. Однак за кадром студій його життєтворчості залишився етап Визвольних змагань 1914–1920-х р.р., у яких він як сотник УГА брав участь. Цього часу стосується перебування разом із інтернованими частинами УГА у таборі інтернованих у Чесько-Словацькій республіці. В умовах політичного визначення статусу Східної Галичини міжнародними організаціями, стрілецька спільнота була покинута до збереження власної життєвої та зокрема мілітарної енергії та очікувати результатів перемовин. Стрілецьтво, як і на початку власного входження в Історію у 1914 році, вкотре звернуло власний погляд до того, кого вважало батьком-засновником як власної мілітарності, так і всієї української нації, до Батька Тараса Шевченка. Яким Ярема належав до організаторів культурно-освітнього життя галицького стрілецьтва у таборі, послідовно проявився і у творенні табірної шевченкіани.

У 1921 році, до 60-ї річниці відходу у вічність Т. Шевченка, в таборі інтернованих військовиків Української Галицької Армії в м. Німецьке Яблонне у ЧСР побачив світ шевченківський випуск табірної газети «Український стрілець» – відповідно до стрілецької традиції щорічного спогадування світлого імення «батька Тараса» у роковини його відходу у вічність. Часопис у Німецькому Яблонному був «органом українського стрілецьтва на чужині», офіційним виданням Пресової Кватири Української Бригади, у яку було переформатовано інтерновані частини УГА, і виходив із 15 грудня 1920 р. по липень 1921 р. за редакцією сотника Якіма Яреми. Я. Ярема також підготував у цьому числі більшу частину публікацій, які ще не мали нагоди постати перед об'єктивом літературознавчих студій, лише позначені у бібліографічному покажчику його праць [11, с. 25–26].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Імення Якіма Яреми уже доводилося частково актуалізувати як в контексті Визвольних змагань січового стрілецьтва, так і в наснаженому визвольними імперативами франкознавчому дискурсі [4]. Крім того, у шевченкіані стрілецького покоління уже початково заактуалізовано постать Т. Шевченка як духовного батька і вчителя разом із поглядом стрільців на себе як Шевченкового війська [6].

Постановка завдання. Тепер, у цій праці – **вперше** окреслимо екзистенційно-мемо-

ріальні аспекти генераційної рецепції життєтворчості Т. Шевченка на матеріалі окремих ювілейних публікацій Якіма Яреми в «Українському стрільці» 1921 р., вперше залучивши такі його тексти: «60-ліття смерті Тараса Шевченка», «Світе тихий, краю милий моя Україно...», «Шевченкові три шляхи» «Шевченко – поет козацької слави», «Колись і тепер».

Виклад основного матеріалу. Перший допис Якіма Яреми, захований під криптонімом «Я.Я.», – «60-ліття смерті Тараса Шевченка» [10]. У його змістово-емоційній партитурі поєднано і увагу до перипетій життєпису генія України, і актуалізацію загальнонаціональної значущості Шевченкового життєтворчого феномена разом із генераційним. Власне ідеться про Т. Шевченка як того, хто акумулює основні засади національної ідентичності через концепт свободи, що є ядром кожної національної окремішності, заради якої Тарас позбувся власної свободи та прирік себе на «страждання і муки». Саме тому *«Що року святкує український народ пам'ять свого найбільшого кобзаря-поета, патріота-громадянина і батька-учителя. Святкує не по наказу і не тому, що мовляв так годиться, але з доброї волі і з почуття справжньої пошани для цієї людини (виділ. у тексті – І.Р.)*, яка віддала своє життя на службу рідному народові і ради його спасення приказала на себе страждання й муки» [10, с. 1]. Бінарна аксіологічна опозиція «свій-чужий» структурує меморіальний шевченкознавчий наратив Я. Яреми, втілюючись у протиставних образних художніх та історичних утіленнях. За її допомогою автор підкреслює надлюдські зусилля Т. Шевченка у його життєвому чині задля свого народу, у його власній траєкторії духу, його руху до свободи в ситуації тотального обмеження волі.

Тому не випадково ужито порівняння Т. Шевченка із Прометеем, божественною постаттю із роду титанів, що протиставився давньогрецьким богам Олімпу у власному співчутті людям, принісши їм вогонь, навчивши ремесел, культури, цивілізації, тобто вивів зі стану тваринного функціонування на шлях, що міг наблизити людство до божеств. Переказуючи античний міфологічний сюжет, автор акцентує особливо на пуанті мученицької кари, якої зазнав Прометей від богів Олімпу «за цю ласку, яку він зробив людям», – щодня зазнавати тортури: *«Вони веліли прикувати його на одній із диких гір Кавказу до холодної, мертвої скелі, куди що-дня злітались хижі птахи, – ненаситні орли, які скубли й шарпали й розривали на шматки його живе, вічно живе тіло»* [10, с. 1]. Задля

художнього увиразнення синонімічної паралелі «Прометей-Шевченко» у текст введено пряме цитування поеми самого Т. Шевченка «Кавказ», у пролозі якої артикульовано ідею прометеїзму, бунту проти несвободи, тираноборства: *«За горами гори, хмарами повиті / Засіяні горем, кровію політі, / Споконвіку Прометея / Там орел карає, / Що день божий довбе ребра / Серце розбиває: / Розбиває, та не вип'є / живуціої крови: / Воно знову оживає / І сміється знову»* [7, с. 246]. Так за допомогою інтертекстуальної взаємодії образ Т. Шевченка-Прометея, який карається, мучиться, але не кається перед богами тогочасного світу задля свого народу, доповнюється ідейним пафосом поеми «Кавказ», а саме – антиімперським, скерованим проти російського самодержавства, варіанта втілення світового зла.

Підкреслюючи надзвичайне людинолюбство Шевченкове і його національний подвиг через особисту жертву щасливим і успішним життям на волі, автор звертається до його життєпису. Підкреслено, що юнак, який «вийшов був із найбідніших низів закріпощеного українського народу» і якому «пощастило вибитись до ясніших кругів людської свободи» – «не забув на тих, які лишились там в низу – у горю, злиднях, під панською нагайкою, в кайданах», хоч був свідомий неминучої кари «земних богів». Так антитеза «титан Прометей – боги Олімпу» розгорається закономірно в національній проекції опору як «титан Шевченко – російський цар, російський імперіалізм». Адже, читаємо, що Шевченко приніс українцям вогонь волі, вогонь духовний: *«Всупереч волі земних богів, царя та його слуг, він – не страхаючись їх певної пімсти – зніс туди вогонь, та ще такий, що для тілесного життя потрібний, а той невидимий, що жевріє – горить полум'ям волі в серцях людей і зове їх на бій за краще життя, основане на правді й волі»* [10, с. 2].

Ампліфікацію синонімічних опозицій щодо первісної автор розгортає і на рівні соціального статусу Т. Шевченка в російській імперії та на рівні екзистенційної, духовної різниці.

Маємо реалізацію через протиставлення екзистенційної межової ситуації несвободи у російській імперії, що передбачає різноманітні варіанти обмежень – фізичної неволі в казармі, на заслання, в казематі – внутрішній свободі Шевченковій, могутності Шевченкового духа. Це варіанти «сирота-кріпак з Кирилівки», «з під бідної селянської стріхи», «що нас ягнята за селом – обдертий, босий, голодний» – «суворий цар ночі», «Пан безмежних просторів на земній

кулі, абсолютний володар декількадесять народів» [10, с. 2].

Далі екзистенційний конфлікт Т. Шевченка із російським самодержавієм та його масштаб на рівні «людина проти системи» окреслено ще більш промовисто – через біблійну антитезу Давида і Голіафа. Адже за Біблією, Голіаф був професійним филистимлянським військовим, надзвичайно сильним і вправним, він сорок днів шантажував ізраїльську спільноту початком війни, викликаючи до двобою із собою якогось воїна. Цим воїном став Давид, молодий пастух, озброєний лише палицею та працею та кількома каменями. Із Давидом була божя сила і він пострілом каменя із праці убив Голіафа, що в наслідку дало змогу ізраїльтянам та юдеям перемогти филистимлян. Сам Давид згодом став царем ізраїльсько-юдейського царства, а з його роду вийде майбутній Месія світу. Біблійну історію Давида і Голіафа Я. Ярема накладає на життєпис Т. Шевченка, колись малого пастушка, аби підкреслити масштабність його духу: *«Новочасному Голіатові (цареві Миколі І) не треба було самому мріятись з маленьким Давидом...»*

Він дав наказ своїм слугам: «Засудити!». А як засудили й присуд на вселаскавіше затвердження принесли, то у Голіата на мить гнівом спалахнули очі і він похапцем власноручно дописав: «Під строгий дати його нагляд і не дозволити писати» – і аж тоді з вдоволенням подумав: «Канєц».

Та був це тільки початок. Кінця Микола Первой не міг передбачити. Кінця дождався його третій наслідник – Микола Втарой» [10, с. 2–3].

Висновковими постають рефренні ствердження меморіального допису, теж побудовані на антитезах: «Та, виявилось, насильна царська рука була заслабка проти могутності Шевченкового духа» та «Упала груба сила, долілиць простягся земний бог, а переміг великий дух – Тарас Шевченко...». Антитези «насильницька царська рука – могутність Шевченкового духа» та «земний бог – великий дух Шевченка» уточнюють виміри Шевченкової переможності, абсолютизуючи її надлюдський вимір.

Концепт Давида як інтерпретаційна призма буттєвої постави Т. Шевченка у Я. Яреми актуалізує не лише походження Т. Шевченка, духовну і державницьку іпостасі, але і творчу, що заховується у підтексті наративу. Тарас з Кирилівки – не лише лідер свого народу, але і його співець, яким був і цар Ізраїля Давид, творець псалмів.

Тому збірку «Кобзар» молодого Т. Шевченка справедливо охарактеризовано епітетом «безсмертний», адже потрактовано художньою мате-

ріалізацією Шевченкового духу, його квінтесенцією, який в поетичному втіленні здатен подолати фізичні перепони (заслання, тюрма, казарма), пройти крізь час і простір і навіть фізичну смерть. Так увиразнено максимально небезпечність Шевченкового слова і буття для експансії «руського міра»: *«Казарма й степ могли відгородити поета від людей й світу, могли навіть закувати його уста, та не могли ані закувати, ані спинити Шевченкового впливу на душі й серця земляків. Для цього впливу не було межі ані в часі, ані в просторі. І смерть поета не припинила його, а навпаки – розповсюдила»* [10, с. 3].

А в галактиці Шевченкового слова від часу появи Кобзаря відбулося національне та державницьке формування українства, виховання рядів поколінь та зростання української сили. Так висновується судження, що саме Т. Шевченко є паролем українства, першотворцем України, маркером-ідентифікатором української національної самості. *«А першовиховавцем і першотворцем оцеї визволеної України буде і перший мір – Тарас Шевченко. Його ім'я стало нині паролем українства»* [10, с. 3]. Шевченко – наріжний камінь українства, той «камінь з божої праці».

У підсумку підкреслено значення чину і слова Т. Шевченка для національного мілітаризму та визвольних змагань тогочася як генераційної точки опори і першопоштовху для входження збройного покоління в Історію *«І як почавсь наш національний рух під його стягом, так і під знам'ям Шевченка він певно колись завершиться»* [10, с. 3–4].

Можемо помітити, що шевченкознавчий допис Я. Яреми вписується у жанрові рамки стрілецької меморіальної критики, є прикладом стрілецького меморату [5], інспірованого річницею смерті Т. Шевченка, наділений емоційністю та ліризмом, спресованою етюдною формою викладу, що реалізовує загально-суспільний та генераційний намір «in memoriam» та виходить за рамки власне літературознавчі. В інтерпретації життєпису і творчості Т. Шевченка переважає фокус національно-визвольних завдань «тут-і-тепер», його генераційне виховне значення, його зразковість в екзистенційній свободі, людино- та народолюбстві.

Згодом Я. Ярема продовжив окреслювати екзистенційний портрет Т. Шевченка. Його зацікавило питання засад такої надзвичайної життєвої стійкості Кобзаря, його незламності. В меморіальному шевченкознавчому етюді *«Світе тихий, краю милий моя Україно...»* [8] розкрито бачення вічного джерела Шевченкової сили. І це, на думку

Я. Яреми, – екзистенціаль любові у поєднанні із аксіологічним ціннісним абсолютом України. Робота із текстами Т. Шевченка *«Розрита могила»*, *«Тарасова ніч»*, послання *«І мертвим, і живим»*, поезії із циклу *«В казематі»*, подальше пряме їхнє цитування у дописі дало змогу йому увиразнити цей Шевченковий буттєвий імператив любові до України, що є серцем поета, ненькою, *«світу тихого»*, *«раю тихого»*, *«Великої руїни»*, що живе *«во время люте»*: *«За оту любов його поставлено перед суд суворий і заслано в далеку тюрму. Вона керувала поетом на протязі всеї мандрівки життя й зробила його неустрашимим та не-податливим перед обличчям ворогів, непохитним в ідеї, яку проповідував, зробила його в терпінню героєм а незрівняним мистцем в поезії. На легких і розмаших її крилах знявся його талан до таких висот, яких не зміг досягнути – до й після нього – ні один з українських поетичних творців»* [8, с. 4].

Шевченковим буттєвим імперативом автор окреслює і ціннісний вектор стрілецького чину. Адже по Шевченковому сприймає і артикулює генераційний соціально-історичний як *«врем'я люте»*, в якому українська мілітарна ланка об'єдналася під прапором Шевченка в ім'я України, вивершуючи етюд генераційним *«ми»* через імперативний екзистенціаль любові до України: *«Свою Україну любіте / Любіть її – во время люте!» – і полюбили... І станули під його прапор – прапор України»* (виділ. у тексті – І.Р.) [8, с. 5].

У наступному дописі Я. Ярема актуалізує для мілітарної спільноти у таборах інтернованих Шевченкову програму національної дії під назвою *«Шевченкові три шляхи»* [9]. У ній в координатах *«Заповіту»*, поеми *«Кавказ»*, послання *«І мертвим і живим»* означено вектори *«національного, соціального та культурного визволення»* [9, с. 5]. Перший із них, на якому власне і перебувало січово-стрілецьке покоління, це шлях боротьби із зовнішніми ворогами, скерований на оборону національної суверенності, що його українська молодь сприйняла ще до початку 1914 р. якраз у відповідності із Шевченковими закликами *«Вставайте, кайдани порвіте!»* та *«Борітеться – поборете!»*. Авторів важливо наголосити на незавершеності цієї дороги і потребі модусу боротьби в невизначених геополітичних умовах для українського війська. Другий шлях національного братерства та єдності артикулювано у формулі *«Обніміте, брати мої, найменшого брата»* і він суголосний автоозначенню стрілецького війська як мілітарного побратимства. Третій вектор національної екзистенційної програми автор артикулює в рамках Шевченкової формули

«Учітеся, брати мої». У ній сконденсовано імператив культурно-освітньої праці стрілецтва як у власному мілітарному середовищі, так і в національному масштабі, що розлого оприявлено у літописі стрілецьких визвольних змагань [3]. Також як педагог зі стажем Я. Ярема був зацікавлений у розвитку національного шкільництва, яке є першою барикадою супроти політики імперського винародовлення.

В модусі ж боротьби рекомендує Я. Ярема табірному стрілецтву опертися на Шевченків ідеал української героїки, втілений у добі козаччини. Його творчість *«немов електричним током перевозить духа великих батьків у збанкотовані та збогзузілі серця нащадків – карликів, для яких слово «боротьба» зовсім не існувало»* – ідеться у публікації *«Шевченко – поет козацької слави»* [2]. Завдяки Шевченковій візії українського лицарства встановилась переємність традиції від козацтва до стрілецтва, а з нею і відчуття національної соборності галичан та *«зростали й виховувались нові покоління, дужці духом з яких народились легіони нинішніх борців що тисячами й тисячами йшли останніми роками й все ще йдуть на смерть за волю Вітчизни. Так ожила велика українська душа...»* [2, с. 7]. Цікаво, що генезу трагічного оптимізму у світогляді мілітарної спільноти УГА Я. Ярема виводить із Шевченкової козацької теми: *«І хоча часи до непізнання змінилися – з новим життям прийшли нові вимоги й кличі – так, що козаччина вже не може бути для нас взором, то все ж таки оте невміруще, що жило в козацькій душі, а саме – те радісне й відважне умирання за Рідний Край у боротьбі мусить залишитися і для нас зразком-ідеалом»* [2, с. 7]. Хоч трагічний оптимізм є світоглядною домінантою стрілецького покоління, викристалізованою у процесі військових дій, найбільш поширеною є думка про трагічний оптимізм як властивість світогляду поетів-вісниківців-«пражан».

«Кобзар» Т. Шевченка потрактовано містичною книгою, яка, мов дзеркало, виявляє правду часів, національні хиби і достоїнства, увиразнені війною, а разом із нею – і прихід історичної неминучості – звільнення поневолених народів та здійснення української правди і сили. Її прихід автор допису уже розпізнає за Шевченковими знаками із його «Послання»: *«Схаменіться, будьте люди, / Бо лихо вам буде: / Розкуються незабаром / Заковані люди: / Настане суд, загворять / І Дніпро і гори, / І потече сторінками / Кров у синє море / Дітей ваших: і не буде / Кому помагати»* [1]. Так Шевченкова поезія живить стрілецький образ героїчної віри.

Висновки. Отже, у 60-ту річницю смерті Т. Шевченка Я. Ярема у власних меморіальних публікаціях сформував його цілісний меморіально-екзистенційний образ. Відповідно до стрілецької традиції меморіальності та стрілецького образу світу постать Т. Шевченка розкривається в проекціях батьківства, учительства і провідництва. При цьому враховано і сенси загальнонаціонального сприйняття Т. Шевченка як поета і пророка національної волі, українського мученика за правду.

Також в умовах табору інтернування УГА Я. Ярема зосереджується на створенні екзистенційного портрета Т. Шевченка в умовах тотальної російської неволі, викристалізовуючи концепт свободи провідним у структурі його особистості, який продуктивно реалізовується через екзистенціаль любові до України та рідного народу, формуючи у власному наративі ідею стійкості.

За допомогою бінарної аксіологічної опозиції «свій-чужий» Я. Ярема увиразнює екзистенційну та аксіологічну непримиренність конфліктної ситуації імперської несвободи із імперативом свободи національної, носієм якого був Т. Шевченко та титанізм його постави в обстоюванні цінності національної свободи. У структурі меморіального шевченкознавчого наративу Я. Ярема опозиція отримала розвиток у відповідних синонімічних антитезах. Це «титан Прометей – боги олімпу» в екзистенційних варіантах «титан Шевченко – російський цар, російський імперіалізм», «сирота-кріпак з Кирилівки», «з під бідної селянської стріхи», «що пас ягнята за селом – «суворий цар ночі», рабовласник народів і територій, «насилюницька царська рука – могутність Шевченкового духа» «земний бог – великий дух Шевченка», Антитеза біблійного походження «Давид – Голіаф» увиразнює масштаб екзистенційного конфлікту особистості Т. Шевченка із імперською російською системою, «руським міром» та великість його духу.

Серед генераційних проекцій Т. Шевченка Я. Ярема акцентує на візії Кобзаря першотворцем української нації, чинником мілітарної ідентифікації спільноти та буттєвої опори. А його імперативний екзистенціаль любові до України, в якому бачить силу і велич Шевченкової постави і творчості, потрактовано ціннісним вектором визвольного чину галицького стрілецтва. Шевченкова творчість живить у стрілецькій програмі чину модус боротьби, концепцію героїки, світоглядну настанову трагічного оптимізму як «радісне і відважне умирання за свій край».

У майбутньому – збір і осмислення усієї табірної стрілецької шевченкіани Я. Яреми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. А. [Ярема Я.] Колись і тепер. *Український стрілець*. 1921. Ч. 4. 28 лют. С. 7–8.
2. А-і. [Ярема Я.] Шевченко – поет козацької слави. *Український стрілець*. 1921. Ч. 4. 28 лют. С. 7.
3. Лазарович М. Леґіон Українських Січових Стрільців: формування, ідея, боротьба. 2-ге вид., доп. Тернопіль : Джура, 2016. 628 с.
4. Роздольська І. Стрілецька франкіана Якіма Яреми у таборі інтернованих УГА (1919–1922). *Studia Methodologica*. 2026. № 61. С. 172–188. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1222.2026-61-14>
5. Роздольська І. Стрілецький шевченкознавчий меморат: жанрові та генераційні особливості. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: літературознавство*. Тернопіль : ТНПУ, 2019. Вип. 51. С. 79–92.
6. Роздольська, І. (2022). Обрії стрілецької шевченкіани. *Шевченкознавчі студії*. 2022. Вип. 1 (25). С. 240–251. DOI: [https://doi.org/10.17721/2410-4094.2022.1\(25\).240-251](https://doi.org/10.17721/2410-4094.2022.1(25).240-251)
7. Шевченко Т. Кавказ. *Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів : У 12 т.* Т. 1. Київ : Наук. думка, 1990. С. 246–249.
8. Я. [Ярема Я.] Світе тихий, краю милий моя Україно... *Український стрілець*. 1921. Ч. 4. 28 лют. С. 4–5
9. Я. [Ярема Я.] Шевченкові три шляхи. *Український стрілець*. 1921. Ч. 4. 28 лют. С. 5–6.
10. Я.Я. [Ярема Я.] 60-ліття смерті Тараса Шевченка. *Український стрілець*. 1921. Ч. 4. 28 лют. С. 1–4.
11. Яким Ярема (1884–1964). Бібліографічний покажчик / упоряд. С. Ярема, Л. Ярошевська ; ред. Л. Ільницька. Львів, 1995. 48 с.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 30.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.08.2026